



WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 października 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Czubik (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Elżbieta Karska

Jarosław Gałkiewicz (ławnik Sądu Najwyższego)

w sprawie z powództwa Bank S.A. z siedzibą w W.

przeciwko W. N.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych 24 października 2024 r.

skargi nadzwyczajnej wniesionej przez Rzecznika Finansowego od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w Opocznie z 18 września 2020 r., sygn. I Nc 388/20,

1. uchyla w całości zaskarżony nakaz zapłaty i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w Opocznie;

2. znosi wzajemnie koszty postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną.

Jarosław Gałkiewicz

Paweł Czubik

Elżbieta Karska

UZASADNIENIE

Pismem z 28 grudnia 2023 r. Rzecznik Finansowy wywiódł skargę nadzwyczajną od prawomocnego nakazu zapłaty z 18 września 2020 r. wydanego przez Sąd Rejonowy w Opocznie w postępowaniu upominawczym w sprawie I Nc 388/20 z powództwa Bank S.A. z siedzibą w W. przeciwko W. N..

Działając na podstawie art. 89 § 1 i 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (t.j. Dz.U. 2023, poz. 1093 ze zm.; dalej jako: „ustawa o SN”), z uwagi na konieczność zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, Rzecznik Finansowy zaskarżył ww. nakaz zapłaty w całości.

Zaskarżonemu orzeczeniu Rzecznik Finansowy zarzucił:

1. na podstawie art. 89 § 1 pkt 1 ustawy o SN naruszenie zasad oraz wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji RP, co miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj. zasady ochrony konsumentów, jako słabszej strony stosunków cywilnoprawnych z przedsiębiorcą, określonej w art. 76 w zw. z art. 9 Konstytucji RP polegające na nieuwzględnieniu przy wykładni prawa krajowego prawa UE, poprzez niezapewnienie konsumentowi ochrony przed nieuczciwymi warunkami umownymi zgodnie z Dyrektywą Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.Urz. UE. L. z 1993 r. Nr 95, s. 29 ze zm., dalej jako: „dyrektywa 93/13”) wskutek niezbadania z urzędu umowy pod kątem klauzul abuzywnych oraz niezapewnienie poszanowania obowiązku informacyjnego przewidzianego w Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG (Dz.Urz. UE. L. z 2008 r. Nr 133, s. 66 ze zm., dalej jako: „dyrektywa 2008/48”);

2. na podstawie art. 89 § 1 pkt 2 ustawy o SN rażące naruszenie:

a. przepisów prawa materialnego art. 385¹ § 1 w zw. z art. 385¹ § 3 k.c., poprzez jego niezastosowanie w sprawie w wyniku zaniechania zbadania istoty sprawy (treści umowy między przedsiębiorcą i konsumentem), a w konsekwencji niezbadanie z urzędu abuzywności klauzul zawartych w umowie pożyczki, prowadzące ostatecznie do odmowy przyznania ochrony uprawnionemu konsumentowi;

b. przepisów prawa materialnego art. 30 ust. 1 pkt 4 oraz art. 30 ust. 1 pkt 7 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (t.j. Dz.U. 2016, poz. 1528 ze zm.; dalej jako: „u.k.k.”), poprzez ich niezastosowanie w sprawie w wyniku zaniechania zbadania istoty sprawy (treści umowy między przedsiębiorcą i konsumentem), a w konsekwencji niezbadanie z urzędu braku wypełnienia obowiązków informacyjnych przez kredytodawcę, prowadzące ostatecznie do odmowy przyznania ochrony uprawnionemu konsumentowi;

c. prawa procesowego, tj. art. 499 § 1 pkt 2 k.p.c. w brzmieniu obowiązującym na datę wydania orzeczenia, poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i wydanie przez Sąd nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, w sytuacji gdy roszczenie skierowane było przeciwko konsumentowi, a według treści pozwu twierdzenia co do faktów: klauzul umownych, całkowitej kwoty kredytu, całkowitego kosztu kredytu, rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania, a co za tym idzie, istnienia zobowiązania w wysokości wskazanej w pozwie, sposobu rozliczenia wpłat – budzą wątpliwości co do zasadności i wysokości roszczenia, prowadzące do odmowy przyznania ochrony uprawnionemu konsumentowi na mocy dyrektywy 93/13 oraz dyrektywy 2008/48, co w konsekwencji powinno skutkować zastosowaniem przez Sąd art. 480¹ § 2 k.p.c. i rozpoznaniem sprawy według przepisów ogólnych.

W oparciu o powyższe zarzuty – rozwinięte następnie w uzasadnieniu skargi nadzwyczajnej – Rzecznik Finansowy, na podstawie art. 91 § 1 ustawy o SN, wniósł m.in. o uchylenie zaskarżonego orzeczenia Sądu Rejonowego w Opocznie w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi.

W skardze nadzwyczajnej Rzecznik Finansowy przedstawił stan faktyczny i prawny sprawy. Jak wskazał, 6 lutego 2018 r. W. N. zawarła z Bank S.A. umowę o kredyt gotówkowy nr [...], zgodnie z którą środki przeznaczone na cele konsumpcyjne wynosiły 13 400 zł, a na dzień zawarcia umowy całkowita kwota do zapłaty wynosiła 27 398,17 zł. Zgodnie z umową, kredytobiorca miał dokonywać spłat w 60 ratach począwszy od marca 2018 r. Wysokość 59 rat wynosiła 461,63 zł, wysokość ostatniej raty korygującej wynosiła 461,40 zł.

Nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z 18 września 2020 r. Sąd Rejonowy w Opocznie orzekł zgodnie z żądaniem pozwu, zasądzając kwoty:

- 16 198,51 zł z odsetkami umownymi w wysokości odsetek maksymalnych za opóźnienie, które na dzień wystawienia pozwu wynosiły 14% od dnia 4 marca 2020 r. do dnia zapłaty,

- 1 056,27 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 11 września 2020 r. do dnia zapłaty,

- 30,78 zł oraz 1 018,97 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Na wniosek powoda (pożyczkodawcy) nakaz zapłaty został opatrzony klauzulą wykonalności. Następnie zostało wszczęte postępowanie egzekucyjne.

Pismem z 28 lipca 2021 r. pozwana złożyła wniosek o przywrócenie terminu do wniesienia sprzeciwu od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym. Postanowieniem z 2 sierpnia 2021 r. Sąd Rejonowy w Opocznie oddalił wniosek pozwanej o przywrócenie terminu do wniesienia sprzeciwu od nakazu zapłaty oraz odrzucił sprzeciw pozwanej od nakazu zapłaty.

W dniu 6 września 2021 r. pozwana wniosła zażalenie na zawarte w postanowieniu Sądu Rejonowego w Opocznie z 2 sierpnia 2021 r. rozstrzygnięcie w przedmiocie odrzucenia sprzeciwu od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym. Postanowieniem z 16 listopada 2021 r. Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim oddalił zażalenie pozwanej.

Pismem z 29 stycznia 2024 r. powodowy Bank S.A. wywiódł odpowiedź na skargę nadzwyczajną, wnosząc o:

1. na podstawie art. 177 § 1 pkt 3¹ k.p.c., zawieszenie niniejszego postępowania do czasu rozpatrzenia pytań prawnych przedstawionych przez Sąd Najwyższy Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie o sygn. akt C-720/21;

2. na podstawie art. 177 § 1 pkt 3¹ k.p.c., zawieszenie niniejszego postępowania do czasu rozpatrzenia pytania prawnego przedstawionego przez Sąd Najwyższy Trybunałowi Sprawiedliwości Unii Europejskiej w sprawie o sygn. akt C-390/23;

3. odrzucenie skargi nadzwyczajnej wobec braku wykazania przez skarżącego, że zmiana lub uchylenie zaskarżonego orzeczenia są konieczne dla zrealizowania przesłanki zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej;

4. oddalenie skargi nadzwyczajnej wobec braku podstaw do uchylenia zaskarżonego orzeczenia;

5. zasądzenie od skarżącego na rzecz powoda kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych, wraz z odsetkami ustawowymi zgodnie z art. 98 § 1¹ k.p.c.

W uzasadnieniu odpowiedzi na skargę nadzwyczajną powód rozwinął swoje stanowisko.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga nadzwyczajna zasługuje na uwzględnienie, albowiem zaskarżone orzeczenie, tj. prawomocny nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym z 18 września 2020 r., I Nc 388/20, wydany przez Sąd Rejonowy w Opocznie, nie odpowiada prawu.

W pierwszej kolejności Sąd Najwyższy w składzie orzekającym stwierdza, że nie przychylił się do wniosków o zawieszenie niniejszego postępowania. Przedłożenie do rozpoznania przez TSUE tzw. pytań prejudycjalnych nie wpływa na obowiązki orzecznicze Sądu Najwyższego, który z mocy prawa (art. 1 pkt 1 lit. b ustawy o SN) sprawuje wymiar sprawiedliwości m.in. przez kontrolę nadzwyczajną prawomocnych orzeczeń sądowych w celu zapewnienia ich zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej przez rozpoznawanie skarg nadzwyczajnych.

Zgodnie z art. 89 § 1 ustawy o SN, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, od prawomocnego orzeczenia sądu powszechnego lub sądu wojskowego kończącego postępowanie w sprawie może być wniesiona skarga nadzwyczajna, o ile: 1) orzeczenie narusza zasady lub wolności i prawa człowieka i obywatela określone w Konstytucji lub 2) orzeczenie w sposób rażący narusza prawo przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie, lub 3) zachodzi oczywista sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego

– a orzeczenie nie może być uchylone lub zmienione w trybie innych nadzwyczajnych środków zaskarżenia.

Skarga nadzwyczajna jest instrumentem szeroko rozumianego wymiaru sprawiedliwości w znaczeniu określonym w art. 175 ust. 1 Konstytucji RP. Jej celem jest wyeliminowanie z obrotu wadliwych, a jednocześnie naruszających zasady sprawiedliwości społecznej, orzeczeń sądowych, które dotyczą konkretnych, zindywidualizowanych podmiotów (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 3 kwietnia 2019 r., I NSNk 2/19; wyrok Sądu Najwyższego z 9 grudnia 2020 r., I NSNu 1/20). Rolą kontroli nadzwyczajnej nie jest jednak eliminowanie wszystkich wadliwych orzeczeń. Wyjątkowość orzekania w ramach tej instytucji powinna dotyczyć tylko tych z nich, które nie dają się pogodzić z podstawowymi zasadami demokratycznego państwa prawnego, będąc *prima facie* orzeczeniami w sposób elementarny niesprawiedliwymi (por. wyrok Sądu Najwyższego z 15 grudnia 2021 r., I NSNc 146/21).

W piśmiennictwie zauważa się, że z formalnego punktu widzenia skarga nadzwyczajna należy do nadzwyczajnych środków zaskarżenia o złożonym charakterze (*T. Ereciński, K. Weitz, Skarga nadzwyczajna w sprawach cywilnych, Przegląd Sądowy 2019 r., Nr 2, s. 8*). Formalnoprawna analiza skargi nadzwyczajnej wniesionej w niniejszej sprawie prowadzi do wniosku, że skarga jest dopuszczalna, co otwiera możliwość jej merytorycznego rozpoznania.

Przechodząc do zasadniczych rozważań Sąd Najwyższy wskazuje, że Rzecznik Finansowy postawił zaskarżonemu orzeczeniu zarzuty, których charakter sprowadza się do okoliczności zaniechania zbadania istoty sprawy (przede wszystkim treści umowy między przedsiębiorcą i konsumentem), a w konsekwencji niezbadanie z urzędu abuzywności klauzul zawartych w umowie pożyczki, prowadzącego ostatecznie do odmowy przyznania ochrony uprawnionemu konsumentowi. Z tak ukształtowanego zarzutu wynika, że przede wszystkim doszło do naruszenia określonej w art. 76 Konstytucji RP zasady ochrony konsumenta przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi przez zasądzenie od pozwanej należności wynikającej z umowy pożyczki, bez zbadania potencjalnie nieuczciwego charakteru postanowień umowy, z której wynikało zobowiązanie.

Powyższe zarzuty (i przedstawioną na ich poparcie argumentację) uznać należy za zasadne. W wyniku wniesienia skargi nadzwyczajnej do nakazu zapłaty zostało sporządzone uzasadnienie (k. 157-160 akt zasadniczych sprawy). Lektura pisemnych motywów zaskarżonego orzeczenia wskazuje jednoznacznie, że Sąd nie dokonał analizy spornej umowy pożyczki z 6 lutego 2018 r. Poza przytoczeniem stanu faktycznego sprawy i stanowiska strony powodowej, Sąd ograniczył się do bardzo powierzchownych rozważań, np. przytoczenia treści art. 720 § 1 k.c. i stwierdzenia, że umowa pożyczki pomiędzy Bank S.A. a W. N. odpowiada treści powyższego przepisu (s. 3 uzasadnienia). Następnie wskazano m.in., że strona powodowa złożonymi w toku postępowania dokumentami skutecznie udowodniła, w myśl art. 6 k.c., istnienie zobowiązania, jego wysokość i wymagalność (s. 3 uzasadnienia) oraz że strona powodowa skutecznie udowodniła, że pozwana W.N. zaprzestała spłacać zaległości wynikające z umowy o kredyt gotówkowy nr 158501750098, co skutkowało wypowiedzeniem umowy i skutecznym postawieniem wynikających z tego tytułu roszczeń w stan wymagalności (s. 4 uzasadnienia). Wreszcie podniesiono, że Sąd przyjął, iż żądania strony powodowej zawarte w pozwie zasługują na uwzględnienie (s. 4 uzasadnienia).

Tymczasem już pobieżna analiza umowy o kredyt gotówkowy nr [...] z 6 lutego 2018 r. (k. 11-12 akt zasadniczych sprawy) nasuwa daleko idące wątpliwości prawne co do jej pełnej ważności i skuteczności. Chodzi tu zwłaszcza o braki w zakresie jasnego i zrozumiałego dla konsumenta określenia w umowie: całkowitego kosztu kredytu, całkowitej kwoty do zapłaty, a zwłaszcza rzeczywistej rocznej stopy oprocentowania kredytu.

W ocenie Sądu Najwyższego, nie sposób stwierdzić by Sąd Rejonowy w Opocznie dokonał analizy postanowień umownych z perspektywy treści art. 385¹ k.c. Zgodnie z § 1 przedmiotowego przepisu, postanowienia umowy zawieranej z konsumentem niezgodnione indywidualnie nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy (niedozwolone postanowienia umowne). Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny. Stwierdzić należy więc, że brak przeprowadzenia badania treści umowy świadczy

o niespełnieniu wymagań płynących z konstytucyjnej zasady ochrony konsumentów przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi – ochrony takiej konsumentowi w tym przypadku nie zapewniono.

Zgodnie z art. 76 Konstytucji RP, władze publiczne chronią konsumentów, użytkowników i najemców przed działaniami zagrażającymi ich zdrowiu, prywatności i bezpieczeństwu oraz przed nieuczciwymi praktykami rynkowymi. Zakres tej ochrony określa ustawa. Z kolei na mocy art. 22¹ k.c., za konsumenta uważa się osobę fizyczną dokonującą z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową.

W badanej sprawie należy uznać, że doszło do działania zagrażającego bezpieczeństwu konsumenta, które to bezpieczeństwo *expressis verbis* podlega ochronie władz publicznych na podstawie art. 76 ustawy zasadniczej. Bezpieczeństwo, o którym w art. 76 Konstytucji RP, należy ujmować szeroko. W szczególności, jak wynika z orzecznictwa Sądu Najwyższego, obejmuje ono także bezpieczeństwo prawne. W wyroku Sądu Najwyższego z 8 maja 2019 r., I NSNc 2/19, wyjaśniono obszernie, że: jedną z zasad wywodzonych z zasady demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji) jest zasada zaufania obywatela do państwa. Zasada ta wiąże się z bezpieczeństwem prawnym jednostki. Wyraża się ona m.in. w takim stosowaniu prawa by nie stawało się ono swoistą pułapką dla obywatela i aby mógł on układać swoje sprawy w zaufaniu, iż nie naraża się na prawne skutki, których nie mógł przewidzieć w momencie podejmowania decyzji i działań oraz w przekonaniu, iż jego działania podejmowane zgodnie z obowiązującym prawem będą także w przyszłości uznawane przez porządek prawny (wyrok TK z 7 lutego 2001 r., K 27/00). Bezpieczeństwo prawne jednostki związane z pewnością prawa umożliwia przewidywalność działań organów państwa oraz prognozowanie działań własnych (wyrok TK z 14 czerwca 2000 r., P 3/00). Zatem jedną ze składowych zasady demokratycznego państwa prawnego jest zasada zaufania obywatela do państwa, wyrażająca się również w możliwości oczekiwania przez obywatela, aby organy państwa prawidłowo stosowały obowiązujące przepisy prawa, skoro zgodnie z art. 7 Konstytucji RP organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa (w tym duchu, wiążąc kwestię bezpieczeństwa prawnego z potencjalnym naruszeniem art. 76 i art. 2 Konstytucji RP Sąd Najwyższy

wypowiedział się już wiele razy, zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z 17 czerwca 2020 r., I NSNc 47/19; z 11 maja 2022 r., I NSNc 408/21). Wyprowadzono stąd wniossek, że wydanie nakazu zapłaty z naruszeniem przepisów prawa może zostać uznane za godzące w zasadę zaufania obywateli do państwa i prowadzić do zasadności skargi nadzwyczajnej (wyrok Sądu Najwyższego z 6 lipca 2022 r., I NSNc 378/21).

Zdaniem Sądu Najwyższego w składzie orzekającym, sąd, także w postępowaniu upominawczym, winien badać umowę stanowiącą podstawę dochodzonego roszczenia pod kątem jej ważności i wiążącego skutku jej postanowień.

Zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2006 r., III SK 7/06, konsument ma prawo do kompletnej i jednoznacznej informacji w sprawach mających istotne znaczenie dla zabezpieczenia jego interesu prawnego w warunkach globalizacji obrotu prawnego i wielości ofert na rynku, które niekiedy wprowadzają w błąd lub w sposób ukryty godzą w indywidualny i zbiorowy interes konsumentów.

W ocenianym postępowaniu wydano nakaz zapłaty, podczas gdy prawidłowe działanie skutkować powinno skierowaniem sprawy do rozpoznania w trybie zwykłym (art. 480¹ § 2 k.p.c. w brzmieniu z daty orzekania). Konsekwencją przyjęcia, że – także w postępowaniu upominawczym – sąd ma obowiązek badania ważności i skutku wiążącego umowy łączącej strony, musi być stwierdzenie, że zaniechanie dokonania tego stanowi rażące naruszenie prawa i prowadzi do uwzględnienia skargi nadzwyczajnej.

Ponownie rozpatrując sprawę, Sąd Rejonowy dokona jej wszechstronnej analizy, biorąc pod uwagę relewantne przepisy prawa materialnego i procesowego oraz poglądy Sądu Najwyższego wyrażone powyżej.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy, na podstawie art. 91 § 1 ustawy o SN, uchylił w całości nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym Sądu Rejonowego w Opocznie z 18 września 2020 r., I Nc 388/20, i sprawę przekazał temu Sądowi do ponownego rozpoznania. O wzajemnym zniesieniu kosztów postępowania wywołanego wniesioną skargą nadzwyczajną Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398¹⁸ k.p.c. w zw. z art. 95 pkt 1 ustawy o SN.

[SOP]

[a]